91- KITÂBU'L-HIYEL
1- Bab: Hileleri Terketmek Hakkinda, Ve Yeminlerde Ve Yeminlerden Baska Seylerde Herkes Için Ancak Niyet Ettigi Sey Vardir Hakkindadir
2- Bâb: Namaza Hilenin Girmesi Hakkindadir
3- Bâb: Zekâtta Hileleri Terketmeyi Beyân Ve "Zekât Artar Ve Eksilir Korkusuyla Toplu Bulunan (Zekât Mallari) Arasi Ayrilmaz, Daginik Bulunanlarin Arasi Da Birlestirilmez" Hakkindadir
4- Bâb: Nikâhta Olan Hîle(Yi Terketmek)
5- Alis-Verislerde Hîle Yapmanin Mekruh Olmasi Ve "Otun Fazla Olmasi Men' Olunacagi Için (Ihtiyâçtan Artan) Su Fazlasi Men' Olunamaz" Babi
6- Munâcese (Yâni Hacet Yokken Baskalarina Yüksek Fiâta Satmak Için Fiâtta Artirma) Yapmanin Mekruh Olmasi Babi
7- Alîs-Verislerde Birbirini Aldatmaya Çalismanin Nehyolunmasi Babi
8- Velînin Bizzat Kendisinin Ragbet Etmekte Oldugu Yetîm Kiz Hakkinda Hîle Yapmaktan Ve 0 Kizin Mehrini Tam Vermemekten Nehyolunmasi Babi
9- Bâb:
10- Bâb
11- Bâb: Nikâhta Yalanci Sâhidligin Hükmü
12- Kadinin Kocasina Ve Kadin Ortaklarina Hîle Yapmasinin Mekruh Olmasi Ve Bu Konuda (Yânî Kadinin Kocasina Ve Ortaklarina Hîle Yapmasi Hususunda) Peygamber(S)'E Inen Serzenisin Beyâni) Babi
13- Tâûn Hastaligindan Kaçmak Hususunda Hîle Yapmanin Mekruh Olacagi Babi
14- Bâb: Hibeden Dönme Ve Suf'ayi Düsürme Hususundaki Hîle Hakkindadir
15- Devlet Me'mûrunun, Kendisine Hediye Verilmesi Için Hîle Yapmasi(Nin Çirkinligi) Babi
Imâm el-Buhârfnin "Ba'zu'n-nâs" Ta'bîriyle Ebû Hanîfe'ye Ta'rîz ve ftirâzlari Hakkinda Kisa Bir Hatirlatma:

Rahman ve Rahim olari Allah 'in ismiyle

91- KITÂBU'L-HIYEL

(Hileler, yâni Hukukî Çâreler Kitabi)

1- Bab: Hileleri Terketmek Hakkinda, Ve Yeminlerde Ve Yeminlerden Baska Seylerde Herkes Için Ancak Niyet Ettigi Sey Vardir Hakkindadir [1]

1-.....Alkame ibnu Vakkaas söyle demistir: Ben Umer ibnu'I-Hattâb(R)'dan isittim, söyle hitâb ediyordu: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu:
— "Ey insanlar! Ameller ancak niyete göredir. Herbir kimsenin
niyet ettigi sey ne ise, eline geçecek olan ancak odur. Her kimin hicreti Allah'a ve Rasûlü'ne yönelik ise, onun hicreti Allah'a ve Rasûlü'ne varicidir. Her kim de nail olacagi bir dünyâ yâhud kendisiyle evlenecegi bir kadindan dolayi hicret etmisse, onun hicreti (de Allah'in ve Rasûlü'nün rizâsina

degil) hicret ettigi seyedir" [2].

2- Bâb: Namaza Hilenin Girmesi Hakkindadir

2-.....Bize Abdurrazzâk, Ma'mer'den; o da Hemmâm ibn Münebbih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Herhangibirinizde abdestsizük vâki' oldugu zaman, o kimse abdest alincaya kadar Allah sizden o kimsenin namazini kabul etmez" buyurmustur [3].

3- Bâb: Zekâtta Hileleri Terketmeyi Beyân Ve "Zekât Artar Ve Eksilir Korkusuyla Toplu Bulunan (Zekât Mallari) Arasi Ayrilmaz, Daginik Bulunanlarin Arasi Da Birlestirilmez" Hakkindadir

3-.....Enesibn Mâlik (R) söyle tahdîs etmistir: EbûBekr, RasûlulIah(S)'in takdir buyurdugu zekât mikdârlanna dâir Enes ibn Mâ-lik'e bir mektûb yazdi da, bunda "Zekât (artar ve eksilir) korkusuyla daginik olan zekât mali bir araya toplanmaz, toplu bulunanlarin arasi da ayrilip dagitilmaz" buyurdu [4].

4-..... Bize Ismâîl ibnu Ca'fer, Ebû Süheyl'den; o da babasi Mâlik ibn Ebî^Âmir'den;o da Talha ibn Ubeydillah(R)'tan söyle tahdîs etti: Basinin saçi darmadagin bir bedevi, Rasûlullah(S)'m huzuruna geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Allah'in benim üzerime namazdan neyi farz kildigini, bana haber ver! dedi.
Rasûlullah:
— "Bes vakit namaz farz kildi, ancak kendiliginden birsey kilabilirsin" buyurdu.
Bedevî:
— Allah'in benim üzerime oruçtan neyi farz kildigini haber ver! dedi.
Rasûlullah:
— "Ramazân ayinda oruç tutmayi farz kildi, ancak kendiliginden de bir mikdâr oruç tutabilirsin" buyurdu.
Bedevî:
— Allah'in bana zekâttan neyi farz kildigini haber ver! dedi. Rasûlullah (S) da ona Islâm'in serîatlerini haber verdi. Bedevî:
— Sana (umûmî peygamberlik) ikram eden Allah'a yemîn ederim ki, ben kendiligimden gönüllü olarak hiçbirsey yapmam ve Allah'in bana farz kilmis oldugu hiçbirseyi de eksik yapmam! dedi.
Rasûlullah:
— "Eger dogru söylüyorsa felah buldu -yâhud: Eger dogru söylüyorsa cennete girdi-" buyurdu [5].
Ve insanlarin bâzisi: Yüyirmi devede üç yasina basmis iki deve zekât vardir. Eger develerin sahibi bilerek bu yüzyirmi deveyi (zekât yili dolmadan evvel kesmek suretiyle) helak eder yâhud hibe eder yâhud zekâttan kaçmak için bu develerde bir hîle yaparsa, artik ona hiçbir zekât yoktur, demistir [6].

5-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Sizden birinizin (zekâti verilmeden saklanilmis) hazîneniz, kiyamet gününde çok zehirli erkek bir yilan (suretinde) olur. Sahibi ondan kaçar, o da sahibini ister ve: Ben senin (dünyâdaki) hazîne-nim! der durur".
Rasûlullah buyurdu ki: "Vallahi o yilan devamli sahibini arayip, onun ardindan ayrilmaz. Nihayet mal sahibi elini uzatir da kendi elini onun agzina verip yutturur".
Ve yine Rasûlullah: "Hakkini, yâni zekâtini vermeyen deve sahibine de kiyamet günü o develer kendisine saldirtilir da, onlar tabanlari ile sahibinin yüzü üstüne basip çignerler" buyurdu [7].
Ve insanlarin bâzisi: Bir adam çok develeri olup da kendisine zekât vâcib olacagindan korkarak bu develerini, onlarin benzen olan baska develerle yâhud koyunlarla yâhud sigirlarla satsa yâhud zekât yili dolmadan bir gün önce zekâttan kaçmak için onlari bir hîle yaparak dirhemlerle, yâni paralarla satsa, o kimsenin üzerine zekâttan birsey yoktur, dedi.
Hâlbuki o yine: Bu develerin sahibi eger zekât yili tamam olmadan bir gün yâhud alti ay -bir zabtta: Bir sene- önce develerinin zekâtlarini verirse, bu vermesi de onun zekâtina kâfi olur, demektedir [8].

6-.....Bize el-Leys, Ibn Sihâb'dan; o da Ubeydullah ibn Abdillah ibn Utbe'den; o da Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti ki, o söyle demistir: Sa'd ibn Ubâde el-Ensârî (R), anasi üzerinde bir nezr bulundugunu ve anasi bu nezrini yerine getiremeden vefat ettigini zikredip, Rasûlullah(S)'tan bunun fetvasini istedi. Rasûlullah da ona: "Anan adina o nezri yerine getir!" buyurdu [9].
Ve insanlarin bâzisi (yânî Ebû Hanîfe): Develer yirmi sayisina ulasinca, onlarda dört koyun zekât vardir. Eger develerin sahibi bu develeri zekât yili tamam olmadan evvel hibe eder yâhud zekâti düsürmek için bir hîle yaparak veya zekâttan kaçarak onlari satarsa, üzerine zekât olmaz (Çünkü malin ayni zekât yilindan önce kendisinden zail olmustur). Eger develeri (kesmek gibi bir yolla) helak eder ve develer ölürse, yine böyledir, o kimseye mali hakkinda birsey yoktur [10].

4- Bâb: Nikâhta Olan Hîle(Yi Terketmek)

7-.....Ubeydullah el-Umerî söyle demistir: Bana Nâfi', Abdullah ibn Umer(R)'den, Rasûlullah (S) sigâr(sûretiyle nikâh)dan neh-yetti, diye tahdîs etti.
(Ubeydullah dedi ki:) Ben Nâfi'e:
— Sigâr nedir? diye sordum. O da:
— Bir adam diger bir adamin kizini nikâh eder, digeri de ona kendi kizini mehr olmaksizin nikâh eder; ve keza bir adamin kizkar-desini nikâhla alir ve kendi kizkardesini de mehirsiz olarak o adama nikâh eder, dedi [11].
Ve insanlarin bâzisi: Insan hîle yapar da nihayet sigâr üzerine evlenirse, bu akid caizdir ve sart bâtildir, dedi [12].
Ve yine bu zât mut'a nikâhi hakkinda: Nikâh fâsiddir, sart da bâtildir, dedi.

Onlarin (yâni Hanefîler'in) bâzisi da: Mut'a da, sigâr da caizdir, sart ise bâtildir, dediler [13].

8-.....Bize ez-Zuhrî, Muhammed ibn Alî'nin iki oglu, el-Hasen ve Abdullah'tan; onlar da babalarindan tahdîs etti ki, onun babasi Alî ibn Ebî Tâlib(R)'e:
— Ibn Abbâs, kadinlarin mut'a nikâhi ile nikâh edilmesinde bir be's görmüyor! diye söylenmis.
Bunun üzerine Alî (R):
— Sübhesiz Rasûlullah (S) Hayber günü mut'a suretiyle nikâh yapmaktan ve ehli esek etlerinden nehyetti, demistir [14].
Ve insanlarin bâzisi: Bir kimse hîle yapar da nihayet mut'a nikâhi akdi ile kadindan faydalanirsa, bu nikâh fâsiddir, dedi.
Onlarin (yânî Hanefîler'in) bâzisi da: Bu nikâh caizdir, fakat sart bâtildir, demistir [15].

5- Alis-Verislerde Hîle Yapmanin Mekruh Olmasi Ve "Otun Fazla Olmasi Men' Olunacagi Için (Ihtiyâçtan Artan) Su Fazlasi Men' Olunamaz" Babi

9-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rec'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Su fazlasi kimseden men' edilmez ki, bu men' ile neticede (mübâh olan) ot fazlasi (hayvan sâhiblerinden) men' edilmis olur" buyurmustur [16].

6- Munâcese (Yâni Hacet Yokken Baskalarina Yüksek Fiâta Satmak Için Fiâtta Artirma) Yapmanin Mekruh Olmasi Babi

10- Bize Kuteybe ibnu Saîd, Mâlik'ten; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) necsten, yâni fiât artirmadan nehyetmistir [17].

7- Alîs-Verislerde Birbirini Aldatmaya Çalismanin Nehyolunmasi Babi

Eyyûb es-Sahtiyânî:
Onlar sanki bir insani aldatmaya çalismalari gibi Allah'i aldatmaya çalisirlar. Eger onlar bu ise açiktan gelselerdi (yânî fiât üzerine fazla almayi açiktan gizlemeksizin i'lân etselerdi) bu bana daha kolay olurdu, demistir (Çünkü o, dîni, aldatmaya bir âlet yapmazdi).

11-..... Bize Mâlik, Abdullah ibn Dinar'dan; o da Abdullah ibn Umer(R)'den söyle tahdîs etti. Bir kimse Peygamber(S)'e, alisverislerde kendisinin dâima aldatildigim zikretti. Bunun üzerine Peygamber de ona:
— "Sen de birsey almak istediginde, (Islâm Dîni'nde) aldatmak yoktur, de!" buyurdu [18].

8- Velînin Bizzat Kendisinin Ragbet Etmekte Oldugu Yetîm Kiz Hakkinda Hîle Yapmaktan

Ve 0 Kizin Mehrini Tam Vermemekten Nehyolunmasi Babi

12-.....ez-Zuhrî söyle dedi: Urve ibnu'z-Zubeyr söyle tahdîs ediyordu ki, kendisi Âise'ye su âyetleri sormustur:
"Eger yetîm kizlar hakkinda adaleti yerine getiremiyeceginizden korkarsaniz, sizin için halâl olan diger kadinlardan ikiser, üçer, dörder olmak üzere nikâh edin... " (en-Nisâ: 3-4).
Âise söyle demistir: Bu yetîm kiz o kizdir ki, velîsinin himayesinde bulunur. Velîsi onun mali ve güzelligine ragbet eder ve o kiza emsalinin mehrinin en azim vermek suretiyle onunla evlenmek ister. Iste bu âyetlerde o gibi velîlerin, velayetleri altindaki yetîm kizlari -haklarinda adalet ve onlarin mehirlerini kemâle ulastirmadikça- nikâh etmeleri nehyolunup bunlardan baska kendilerine halâl olan kadinlardan nikâh etmeleri emrolunmustur. Bu âyet indikten sonra, insanlar Rasûlullah'tan fetva istediler de, bunun üzerine Allah Taâlâ su âyetleri indirdi:
"Senden kadinlar hakkinda fetva isterler. De ki: Onlara dâir fetvayi size Allah veriyor: Kendileri için yazilmis olan mîrâsi onlara vermediginiz ve nikâhlanmalarini da begenip istemediginiz yetîm kizlar ve küçük çocuklar hakkinda, bir de yetimlere karsi adaleti ayakta tutmaniz hususunda (iste) Kitâb'da okunup duran âyetler [19]. Hayirdan daha ne yaparsaniz, sübhesiz Allah onu da hakkiyle bilicidir" (en-Nisâ: 128).
Ve hadîsin tamâmini zikretti [20].

9- Bâb:

Bir adam baskasinin bir cariyesini gasbetse de, onu gasbettigini iddia ederek, o cariyenin öldügünü ileri sürse, hâkim tarafindan bu ölmüs cariyenin kiymeti hükmolunsa, sonra o cariyenin diri olarak kendisinden gasbedilmis olan sahibi cariyeyi bulsa, bu câriye o adama, yânî mâlikine âiddir.
Ve gasbedene hükmolunan kiymet de gasbedicîye geri verilir. Ve bu kiymet, o cariyenin bedeli olmaz.
(Çünkü o kimse bu bedeli câriye öldü demesinden dolayi almisti, bunun bâtilligi meydana çikinca, hüküm aslina döner) [21].
Insanlarin bâzisi:
Câriye, gasbeden kimseye âiddir. Çünkü sahibi onun kiymetini gasbedenden almisti, dedi. (Buhârî dedi ki:)
Iste bunda bir adamin satmak istemedigi cariyesini arzu eden ve onu gasbeden kimse için bir hîle vardir. Ve yine cariyenin ölmesiyle gasbedenden sahibi onun kiymetini alacagi için ve bu suretle gasbedene baskasinin cariyesinin halâl olacagi hüccetini getiren için de bir hîle vardir.
(Sonra Buhârî, bunun bâtilligina su hadîsle delîl getirdi:) Peygamber (S) -Hacc Kitâbi'nin sonlarinda-:
"Mallariniz -rizâlasma olmadikça- birbirinize haramdir" ve "Kiyamet gününde herbir gadredici kimse için,
taninacagi bir bayrak vardir" buyurmustur [22].

13-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Abdullah ibn Dinar'dan; o da Abdullah ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ahdini bozan her kisi için kiyamet gününde (halk arasinda) kendisinin bilinecegi bir alâmet vardir" buyurmustur [23].

10- Bâb

(Bu, geçen bâbdan bir fasil gibidir.)

14-.....Ümmü Seleme'nin kizi Zeyneb'den; o da Ümmü Seleme(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sübhesiz ben (de sizin gibi) bir insanim. Sizler bana da'vâlarinizt arzediyorsunuz. Olabilir ki, sizden biriniz hüccetini digerinden daha açik ve düzgün ifâde etmis olur, ben de isitmekte oldugum delil üzerine onun lehine hükmederim. Binâenaleyh ben kimin lehine kardesinin hakkindan birsey hükmetmis isem, o kimse bu hakki almasin. Çünkü ben ona ancak atesten bir parça kesmisimdir" [24].

11- Bâb: Nikâhta Yalanci Sâhidligin Hükmü

15-.....Bize Yahya ibnu Ebî Kesîr, Ebû Seleme'den; oda Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Er görmedik bakire kiz, kendisinden izin alinmadikça nikâh olunmaz, dul kadin da kendisinin açikça emri alinmadikça nikâh olunmaz" buyurmustur.
Bunun üzerine:
— Yâ Rasûlallah! Bakire kizin izni nasil olur? diye soruldu.
Rasûlullah:
— "Onun izni, sustugu zamandir" buyurdu.
Ve insanlarin bâzisi: Bakire kizin izni alinmadigi zaman evlendirilmez. Fakat bir adam hîle yapar da, kendisinin bu kizla, kizin rizâsiyle evlendigine dâir iki tane yalanci sâhid getirir ve hâkim de bunlarin sehâdetleriyle o kizin nikâhini sabit görüp tesbît ederse -koca da bu sâhidligin bâtil oldugunu bilmekte iken- o adamin bu kizla cinsî münâsebet yapmasinda be's yoktur ve bu, sahîh bir evlenmedir, dedi [25].

16-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs etti. Bize Yahya ibn Saîd el-Kaasim (ibn Muhammed ibn Ebî Bekr es-Siddîk)'dan söyle tahdîs etti: Ca'fer oglu'ndan olan bir kadin, velîsinin kendisini istemedigi hâlde evlendireceginden korktu da Ensâr'dan iki seyhe; cariyenin iki oglu Abdurrahmân ile Mucemmi' adindaki iki seyhe, haberci gönderip sordu. Bu iki seyh de ona:
— Sakin (istemeden evlendirilmekten) korkma! Çünkü Ensâr'dan Hansa bintu Hizâm'i, babasi, kendisi istemedigi hâlde evlendir-misti de (Hansâ'nin müracaati üzerine) Peygamber (S) bu nikâhi redd ve ibtâl etti, dediler [26].
Sufyân ibn Uyeyne dedi ki: Abdurrahmân (ibnu'I-Kaasim ibn Muhammed ibn Ebî Bekr es-Siddîk)'a

gelince, ben ondan isittim; o, babasi el-Kaasim'dan "Inne Hansâe..." seklinde söylüyordu (yânî Abdurrahmân ibn Yezîd'i ve kardesini zikretmiyordu da hadîsi mür-sel olarak söylüyordu) [27].

17-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Dul kadin, kendisinin açikça izni alinmadikça nikâh olunmaz. Er görmedik kiz da kendisinden izni sorulup, izni alinmadikça nikâh olunmaz" buyurdu.
Mecliste bulunanlar:
— (Yâ Rasûlallah!) Bakir bir kizin izni nasil olur? diye sordular. Rasûlullah:
— "Onun izni, sükût etmesidir" buyurdu.
Ve insanlarin bâzisi söyle dedi: Bir insan dul bir kadinla, kadinin emri ile evlenmesi üzerine iki yalanci sâhid getirmek suretiyle hî-le yapsa, hâkim de bu yalanci sâhidlerin sâhidlikleri ile kadinin bu adamla nikâhini sabit görüp tesbît etse -koca, kendisinin o kadinla asla evlenmedigini bilip durdugu hâlde- su muhakkak ki, bu nikâh o kimseye caiz olur ve bu adamin o kadinla beraber ikaamet etmesinde bir be's yoktur [28].

18-..... Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Bekâr olan kisinin (evlenmek hususunda) izni istenir" buyurdu.
Ben:
— (Yâ Rasûlallah!) Er görmedik bekâr kiz utanir (rizâsini bildirmez)! dedim.
Rasûlullah:
— "Onun izni, susmasidir" buyurdu [29].
Ve insanlarin bâzisi söyle dedi: Eger bir adam yetîm bir kizi yâ-hud bakire küçük bir kizi sevse, o kiz da onunla evlenmeyi kabul etmese, bu adam hîle yapip da kendisinin o kizla evlenmis olduguna iki yalanci sâhid getirse, küçük kiz da bu sirada bulûg çagma erisip evlenmeye razi olsa, hâkim de yalan sehâdeti kabul etse, o erkek bunun bâtil oldugunu (yânî sâhidlerin yalan söyledigini) bilip dururken, bu erkege o kizla cima yapmak halâl olur! [30].

12- Kadinin Kocasina Ve Kadin Ortaklarina Hîle Yapmasinin Mekruh Olmasi Ve Bu Konuda (Yânî Kadinin Kocasina Ve Ortaklarina Hîle Yapmasi Hususunda) Peygamber(S)'E Inen Serzenisin Beyâni) Babi [31]

19-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) tatliyi sever ve bali da severdi. Ve kendisi ikindi namazini kildirdigi zaman kadinla-' rindan birinin yanina geçer ve onlardan birine yaklasirdi. Bir kerre-sinde Umer'in kizi Hafsa'nin yanma girmisti. Onun yaninda kalmakta oldugu zamandan daha fazla kaldi. Ben bu fazla kalmanin sebebini sordum. Sordugum kimse bana:
— Hafsa'nin kavminden bir kadin, ona küçük bir tulum bal hediye etmis, Hafsa da o baldan Rasûlullah'a bal serbeti içirmis, dedi [32].
Ben de kendi kendime: Vallahi biz bunun için muhakkak bir hîle yapariz, dedim. Ve akabinde bunu

Sevde bintu Zem'a'ya zikrettim ve ona söyle ta*lîmât verdim:
— Biraz sonra Rasûlullah senin yanina girip de sana yaklastiginda, O'na hitaben "Yâ Rasûlallah! Megâfir mi yedin?" dersin. O da sana: "Hayir!" diyecektir. Bunun üzerine sen de O'na: "Ya Sen'den bana gelen bu koku nedir?" diye sorarsin. -Rasûlullah'a kendisinden çirkin koku hissedilmesi, kendisine siddetli ve agir gelirdi.- O da sana: "Hafsa bana bal serbeti içirmisti!" diyecektir. Sen de O'na: "Öyle ise o balin arisi onu urfut agacindan toplamistir!" dersin. Bana geldiginde ben de böyle söyleyecegim. Ve ey Safiyye! Sen de böyle söyle! dedim.
(Âise bu ta'Iîmâtin uygulama suretini söyle anlatti:) Râsûlullah, Sevde'nin yanma girince, bunu söylersin dedim: Sevde dedi ki:
— Kendisinden baska hiçbir ilâh olmayip ancak kendisi bulunan Allah'a yemîn ederim ki, Râsûlullah kapinin önünde dururken, muhakkak senden korktugumdan dolayi, senin bana söyle dedigin sözü çabucak söylemeye davraniyordum. Nihayet Râsûlullah bana yaklasinca:
— Yâ Rasûlallah! Sen megâfir zamki mi yedin? dedim. Râsûlullah:
— "Hayir!" dedi. Ben:
— Sendeki bu koku nedir? dedim. Râsûlullah:
— "Hafsa bana bal serbeti içirmisti" buyurdu. Ben:
— O balin ansi urfut agacindan toplamistir! dedim.
(Âise dedi ki:) Râsûlullah, benim yanima girdiginde, ben de kendisine bunun gibi söyledim. Safiyye'nin yanina girdiginde de, Safiyye de O'na böyle söyledi. Sonra Rasûlulîah, Hafsa'nin yanina girince, o da kendisine:
— Yâ Rasûlallah! Sana bal serbetinden içireyim mi? dedi. Râsûlullah:
— "Hayir, benim için ona hiçbir ihtiyâç yoktur" buyurdu. Âise dedi ki: Sevde bana:
— Subhânaltâhi, muhakkak biz, Rasûlullah'a bal serbetini haram ettik! diyordu.
Âise dedi ki: Ben de ona:
— Sus! dedim [33].

13- Tâûn Hastaligindan Kaçmak Hususunda Hîle Yapmanin Mekruh Olacagi Babi

20- Bize Abdullah ibnu Mesleme, Mâlik'ten; o da Ibn Sihâb'-dan; o da Abdullah ibnu Âmir ibn Rabîa'dan tahdîs etti ki, Umer ibnu'l-Hattâb (R) -onsekizinci yilin rebî'u's-sânîsi içinde teftis için- Sâm'a dogru yola çikti. Sâm yakinindaki Serig mevkiine vardigi zaman, kendisine Sam'da veba hastaligi çiktigi haberi ulasti. (Bâzi gayret ve yaninda bulunan bâzi sahâbîlerin muvafakatini de aldiktan sonra, geriye dönmege azmetti.) Bu sirada Abdurrahmân ibn Avf, kendisine Rasûlallah'm söyle buyurdugunu haber verdi:
— "Sizler bu hastaligin bir yerde çiktigini isittiginiz zaman, artik oraya gitmeyiniz. Hastalik sizin bulundugunuz yerde vâki' olursa, ondan kaçmak için sakin o yerden çikmayiniz".
Bunun üzerine Umer, Serig'den geri döndü.
Ve Ibnu Sihâb'dan; o da Salim ibn Abdillah'tan: Umer ancak bu Abdurrahmân hadîsinden dolayi geri dönmüstür, diye rivayet de vardir [34].

21-..... Bize Âmir ibnu Sa'cl ibn Ebî Vakkaas tahdîs etti ki, o Usâme ibn Zeyd(R)'den isitmistir.

Zeyd, Sa'd ibn Ebî Vakkaas'a söyle tahdîs ediyordu. Rasûlullah (S) bu hastaligi zikretti de:
— "Bu bir ricz -yâhud azâb-dir ki, bununla bâzi ümmetler azâb-/andirildi. Sonra onlarin ardindan bundan bir bakiyye kaldi. Bir defa gider, diger bir defa gelir. Artik her kim bir yerde onu isitirse, sakin o hastaligin üzerine gitmesin. Her kim de bir arazîye düser ve orada da bu hastalik bulunursa, artik hastaliktan kaçmak için kendisi oradan çikmasin!" [35].

14- Bâb: Hibeden Dönme Ve Suf'ayi Düsürme Hususundaki Hîle Hakkindadir

Insanlarin bâzisi: Eger bir sahis bin. dirhem veya daha fazla bir hibe yapsa ve nihayet bu hibe, hibe verilen kimsenin yaninda senelerce kalsa, ve hibe yapan hibe verilen kimse ile hibede tasarruf etmemesinde uyusmak suretiyle bu hibede hîle yapsa, sonra hibe veren bu hibeden dönse, bunlardan hiçbirine zekât yoktur, dedi. Bunu söyleyen kisi, Rasûlullah(S)'a hibede muhalefet etmistir (yânî hibeden dönmeyi nehyeden hadîsin zahirine muhalefet etmistir).
Bir de hibe verilenin yaninda zekât yili kalmasinin ardindan sabit olan zekâti da düsürmüstür [36].

22-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Hibesinden geri dönen her kisi, (kusan) sonra da kusmuguna dönen köpek gibidir. Bizim için böyle kötü sifat olmaz" buyurdu [37].

23-.....Bize Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Ebû Seleme'den tahdîs etti ki, Câbir ibn Abdillah (R): Peygamber (S) suf ayi ancak taksim olunmamis her malda kilmistir. Sinirlar konulup da yol-larin yönleri belli edildigi zaman suf'a yoktur, demistir [38].
Insanlarin bâzisi: Suf a komsuluk için mesru' olur, dedi.
Sonra bu zât, saglamlastirdigi bu düstûra (yânî suf ayi ortaklik gibi komsuluk için isbâtina) kasdetti de, onu ibtâl eyledi, ve söyle dedi: Bir sahis, bir evi tamamen satin almak istese ve komsunun o evi suf a sebebiyle alacagindan korksa da o evdeki yüz hisseden sayi' olan bir hisseyi satin alsa (ve böylece evin mâlikiyle bir ortakliga dönüsür), sonra da geri kalani satin alsa komsu için suf a, birinci hissede olur ve evin kalaninda komsu için suf a olmaz. Ve evi satin alip da komsusunun evi almasindan korkan kisi için bu konuda hîle yapmasi hakki vardir! [39]

24- Bize Alî ibnu Abdillah el-Medînî tahdîs etti. Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs etti ki, Ibrâhîm ibn Meysere söyle demistir: Ben Amr ibnu's-Serîd'den isittim, söyle dedi: Misver ibnu Mahrame (R) geldi de elini benim omuzum üzerine koydu. Ben de onunla beraber Sa'd ibn Ebî Vakkaas'a gittim. (Rasûlullah'm hizmetçisi) Ebû Râfi\ Misver'e:
— Sen su Sa'd ibn Ebî Vakkaas'a, hanesinde olan evimi benden satin almasini emretmez misin? dedi.
Bunun üzerine Sa'd:
— Ben bedeli sana dörtbin dirhemden ziyâde veremem. Bu da ya kesik kesik yâhud da ceste ceste olarak! dedi.
Ebû Râfi':

— Bana (bu ev için) besyüz dînâr nakid verildi de, ben bu satisi men' ettim. Eger ben Peygamber(S)'den "Komsu komsuya en hakli sefî'dir" buyururken isitmemis olaydim, ben bu evi sana satmazdim -yâhud: Ben bu evi sana vermezdim-, dedi.
(Alî ibnu'l-Medînî dedi ki:) Ben Sufyân ibnu Uyeyne'ye:
— Ma'mer bu hadîsi böyle (yânî "Komsu komsuya en hakli sefî'dir" seklinde) söylemedi, dedim
Sufyân:
— Lâkin îbrâhîm ibn Meysere bana böyle söyledi, dedi [40].
Ve insanlarin bâzisi söyle dedi: Suf ayi satip kesmek istedigi zaman, bu kimseye suf ayi ibtâl için hîle yapmak hakki vardir: Satici evi müsteriye hibe eder ve evin hududunu vasiflandirip temyiz eder ve evi müsterîye devreder, müsterî de ona meselâ bin dirhem ivaz (yânî bedel) verir, böylece sefî' için evde bir suf a olmaz! [41]

25-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Ibrâhîm ibn Meysere'den; o da Amr ibnu's-Serîd'den; o da Ebû Râfi'den söyle tahdîs etti: Sa'd ibn Ebî Vakkaas, bir evi dörtyüz miskâle pazarlik etti de:
— Eger ben RasûlulIah(S)'tan "Komsu komsuya en hakli sefî'-dir" buyururken isitmis olmasaydim, bu evi sana (bu fiâta) vermezdim, dedi.
Ve insanlarin bâzisi: Bir evin payini satin alsa da suf'ayi ibtâl etmek istese (satin aldigini), üzerine yemîn düsmeyen küçük ogluna hibe eder, dedi [42].

15- Devlet Me'mûrunun, Kendisine Hediye Verilmesi Için Hîle Yapmasi(Nin Çirkinligi) Babi

26-..... Ebû Humeyd es-Sâidî (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) Esed kabilesinden Ibnu Lutbiyye denilen bir adami Suleym ogullari'nin sadakalarini toplamaya me'mûr etti. Bu adam vazifesini yapip geldiginde, Rasûlullah bunu hesaba çekti. Bu zât:
— (Yâ Rasülallah!) Su sizin zekât malinizdir, bu da bana verilen hediyedir! dedi.
Rasûlullah cevaben:
— "(Acâib!?) Sen dogru söyleyen bir adam isen, babanin, ananin evinde otursaydin da sana hediyen gelir miydi, görseydin!" buyurdu.
Sonra Rasûlullah bize bir hutbe yapti da bunda Allah'a hamd edip, O'nu güzel sifatlarla övdükten sonra "Amma ba'du" diyerek
söyle buyurdu:
— "Ben içinizden birisini, Allah'in bana havale buyurdugu bir ise me'mûr ta'yîn ediyorum da, o bana gelip hesâb verirken (sikilmadan) 'Su sizin zekât malinizdir, bu da benimdir; bana hediye verilmistir!' diyor! (Bu ne hâl?) Bu adam babasinin, anasinin evinde otursaydi, kendisine hediyesi gelir miydi, yoksa gelmez miydi, bir kerre görseydi! Allah'a yemîn ederim ki, sizden bir kimse hiyanet edip de Beytu'l-Mâl'den hakkindan baska birsey alirsa, muhakkak kiyamet gününde o adam çaldigi mali boynuna yüklenerek Allah'a kavusacaktir. Sakin ben sizden herhangibirinizi inlemesi olan bir deveyi, yâ-hud bögürmesi olan bir sigiri, yâhud melemesi olan bir davari boynunda tasiyarak Allah'a kavustugunu görüp tanimayayim!"
Bundan sonra Rasûlullah (S) iki elini koltuk alti beyazligi görü-lünceye kadar kaldirarak:

— "Yâ Allah! Emirlerini teblig ettim mi?" buyuruyordu. Ben bunu gözümle gördüm, bu hutbeyi de kulagimla isittim [43].

27-.....Ebû Râfi' (R): Peygamber (S) "Komsu komsuya en hakli sefî'dir" buyurdu, demistir [44].
Ve insanlarin bâzisi söyle dedi: Bir kimse yirmibin dirhem mu-kaabilinde bir ev satin almak istese, suf ayi düsürmek üzere hile yapmasinda be's yoktur. O kimse yirmibin dirheme evi satin alir, satici-ya 9999 dirhem nakid öder ve yine saticiya yirmibinden kalan mukaa-bilinde bir dînâr öder. Eger sefî' bu evi suf a sebebiyle akid yapilan bedel olan 20 bin mukaabilinde almak isterse ne a'Iâ! Yoksa yânî 20 bin dirhem almaya razi olmazsa, artik bu sefî'e, suf anin düsmesinden dolayi ev üzerinde hiçbir yol yoktur (çünkü üzerinde akid yapilan bedeli vermekten çekinmistir).
Eger ev, saticidan baskasi için hakk edilmis bir mal olarak meydana çikarsa, müsteri saticiya ödedigi seyi geri alir. Ki o da 9999 dirhem ile bir dinardir. Çünkü satilan sey, baskasi için hakk edilmis bir mal oldugu zaman, satici ile müsterî arasinda vâki' olan ev hakkindaki sarf (yânî muamele) bozulur.
Eger ev baskasinin hakki Akmadigi hâlde bu evde bir ayip bulursa, bu takdirde o kimse evi 20 bin dirhem karsiliginda ona geri verir [45].
Buhârî: Ebû Hanîfe (R), müslümânlar arasinda bu aldatmayi, yânî hileyi caiz kildi, dedi.
Yine Buhârî söyle dedi: Peygamber (S): "Müslümâmn satisi hastalikli olmaz, satilan sey pis olmaz ve (kötü bir is, gizleme gibi) bir gaile ve helak olmaz" buyurmustur [46].

28-.....Sufyân es-Sevri söyle demistir: Bana Ibrâhîm ibnu Meysere, Amr ibnu's-Serîd'den söyle tahdîs etti: Ebû Râfi' (R), Sa'd ibn Mâlik'e, onun evinin bitisigindeki bir eve dörtyüz miskâl bedel istedi ve:
— Peygamber(S)'den "Komsu komsunun yakinligina en haklidir" buyururken isitmis olmayaydim, bu evi sana vermezdim, dedi [47].

Imâm el-Buhârfnin "Ba'zu'n-nâs" Ta'bîriyle Ebû Hanîfe'ye Ta'rîz ve ftirâzlari Hakkinda Kisa Bir Hatirlatma:

Imâm Buhârî, Mâlik, Safiî ve Ahmed ibn Hanbel'e ekseriya ictihâdlarinda muvafakat ve yardimci olmus, fakat Ebû Hanîfe ile Sevrî ve Evzâî'nin ictihâdlarinda çok defa i'tirâz etmis ve kapali bir ifâde ile "Ba'zu'n-nâs = Bâzi Âdem ogullan" ta'bîriyle bu i'tirâz-lanm belirtmistir. Bunu ilk defa Sahih 'in Zekât Kitabi 'nda "Ma'den-lerin define olup olmamasi" konusunda baslatmisti. Orada bunun hakkinda bir açiklama verilmisti. Sahih 'inin bu son kisminda da bu ta'bîrle ta'rîzlerini çokça yapmistir. Bu sebeble burada da bir açiklama yapmak gerekli oldu.
Biz Imâm el-Buhârî'yi, Ebû Hanîfe ile ictihâd arkadaslari olan Sevrî ve Evzâî hazretlerine "Kaale ba'zu'n-nâsi=Bâzi Âdem ogullan söyle dedi" diye baslayan i'tirâz ve tecâvüzünü takrir ederken, Sevrî ve Evzâî'yi birakip da bu hücum karsisinda yalniz Imâm Ebû Hanîfe'nin büyük ilmî simasini bulundurduk. Bunun sebebi de Ibnu't-Tîn gibi bâzi sarihlerin bu hücumu daha te'sîrli kilmak için

Buhârî'nin "Ba'zu'n-nâs" ile maksadi yalniz Ebû Hanîfe'dir, demis olmalaridir. Bunlarin bu iddialari sebebsiz de degildir. Çünkü
imâm Buhârî Sahih 'indeki bu ta'rîzleri, bu kapali hücumlari Tâ-rîh'in de tamâmiyle açiga vurmustur. Biz Kâmil Mîrâs hocanin da dedigi gibi (Tecrîd Ter., V, 418-425) Imâm Buhârî'nin diger üç mez-heb imaminin ictihâdlarina ilmen istirak edip onlara yardimini saygi ile lâyik görür, fakat müctehidlerin en kidemlisi Imâm A'zâm Ebû Hanîfe'yi "Eyyuha'n-nâsi" sirasina tenzil etmesini de güzel görmeyiz. Biz naçizane olarak Imâm Buhârî'nin diger üç imâma yardim ve destek olup da Ebû Hanîfe ve arkadaslarina bazen muhalefet ve i'tirâz etmesini bunlarin sistemlerine baglamak istiyoruz. Diger üç imâmin mezheb sistemleri daha çok hadîse dayanir. Imâm Buhârî de hadîste "Emîru'l-Mü'minîn" oldugundan, ekseriya onlara uymus ve destek olmustur. Ebû Hanîfe ve arkadaslarinin mezhebi de daha çok re'ye agirlik vermis ve ashâbu'r-re'y olmalariyle taninmislardir, yânî bunlar ictihâdlarinda daha çok hadîse degil de re'ye ehemmiyet veren sistemin temsilcileridir.
Biz hepsim rahmetle anar, Yüce Allah'in tavsiye ettigi su duâ ile sözümüze son veririz:
' 'Bunlarin arkasindan gelenler söyle derler: Ey Rabb 'imiz, bizi ve îmân ile daha önden bizi geçmis olan dîn kardeslerimizi magfiret et. îmân etmis olanlar için kalblerimizde bir kîn birakma. Ey Rabb'imiz, sübhesiz ki, Sen çok sefkat edici, çok merhamet eyleyICISIn*' (el-Hasr: 10).

---

[1] Hiyel, Hile mn cem'idir; "Hîte", kendisiyle gizli bir yoldan maksada ulasilan seydir... "Ve'l-Hîle, Havil, Mahal, Mahâle, Ihtiyat, Tehavvul " umur ve maslahatlarin tasarruf ve edasinda hazakat, fikir ve bakis güzelügI ve kudret manasinadir... (Kaamûs Ter.)
Caiz olan hîleler ve caiz olmayan hileler vardir. Buhârî bu bâbda caiz olmayan hilelerin terkedilmesine isaret etmis oluyor. Bab basliginin ikinci kismi bundan sonra gelen hadîsten bir parçadir.

[2] Hadîsin bir rivayeti Cami'u 's-Sahîh 'In birinci hadîsi olarak ve daha baska yerlerde geçmisti. Buradaki basliga uygunlugu, Ümmii Kays adindaki kadinla evlenmek için Medîne'ye hicret eden kisi, hicreti Ümmü Kays'la evlenmekte bir hîle yapmis olmasi yönündendir.

[3] el-Kirmânî söyle dedi: Hadîsin bu kitâbla ilgisi nedir? dersen, söyle derim: Bu-hârî'nin maksadi Hanefîler'i reddetmektir dediler. Çünkü onlar son oturusta abdestini bozan kimsenin namazini sahîh saydilar ve yine onlar, namazdan çikis, namaza zidd olan herbir seyle hâsil olur, demislerdir. Bunun için Hanefî-ler, abdestsizligin varligi ile beraber, namazin sahîhliginde hîle yapanlardir. Reddin vechi, namazda abdestini bozan kimsenin namazinin sahîh olmamasidir. Çünkü namazdan selâmla çikmak bir rükündür... Bunun tafsilâti Abdest Alma Kitâbi'nda geçmistir...

[4] Hadîsin bir rivayeti Zekât Kitâbi'nda geçti ve açiklamasi da orada verildi. Bu nehyin mal sahibine yönelik kisminin tasviri söyledir: Daginikin toplanmasi: Kirk koyun sahibi bir kimsenin, yine kirk koyuna mâlik diger biriyle bu daginik iki sürüyü sayim zamani birlestirerek, iki koyun yerine bir koyun zekât vermek istemeleri gibidir. Toplu olanin dagitilmasi da: Karisik ve ortak yirmiser koyun sahibi olan iki kisinin zekât me'mûruna karsi bu toplu bir sürüyü sayim zamani ikiye ayirmalari ve zekâtin düsmesine sebeb olmalari gibidir. Bunlar zekâti artirma ve eksiltme hileleridir.

[5] Hadîsin bir rivayeti îmân Kitâbi'nda geçmisti. "Rasûlullah ona Islâm serîatlerini haber verdi" sözü, Zekât'm vâciblerini ve diger bilgileri haber verdi, demektir.

[6] Buhârî bu "Ba'zu'n-nâsi = Insanlarin bâzisi" ta'bîrini birçok kerre geçtigi üzere Ebû Hanîfe ve Hanefîler ma'nâsina kullanmaktadir.
Zekât süresi olan bir yil tamamlanmadan evvel bu develeri elinden çikaran kimseye zekât vâcib olmaz. Çünkü zekât ancak üzerinden bir yil geçip tamam olunca vâcib olur. Bu kimseye Peygamber'in "Sadaka vermek korkusundan..." fikrasi yönelmez...

[7] Hadîsin basliga uygunlugu, içinde zikredilen yönlerden herhangibir sekilde zekâti men' bulimmasmdandir.

[8] Çünkü birinci fikrada yil dolmadan önce malin ayni zail olmustur, onun için üzerine hiçbir zekât düsmemektedir. Ikinci fikrada zekât yili dolmadan evvel o mallarin zekâtlarini önden veren kimse için de bu vermesi ona kâfî olur. Yil dolmadan evvel zekât vermek kâfî olunca, yil dolmadan evvel zekâtta tasarruf etmek, zekâti düsürücü olmaz. Ve cevâb verildi: Ebû Hanîfe, bu konuda tenakuz etmemistir. Çünkü o, zekâti ancak yilin tamam olmasiyle vâcib kilmaktadir ve zekâti önden veren kimseyi de, müddetli olan borcunu, ödeme zamanindan evvel ödeyen kimseye benzetmektedir (Kastallânî).

[9] Muhelleb söyle dedi: Bu hadîste hîle ile ölüm ile ve zekâtin düsmeyecegine hüccet vardir. Çünkü velî, annesinden olan nezri yerine getirmesini hükmedince, Allah'in farz kildigi zekâtin ödenmesi daha siddetle olur.

[10] Çünkü malda zekât, ancak mal zimmette bulundugu müddetçe vâcib olmaktadir. Bu kimse Ise develeri Ölmüs olup, zimmetinde onlardan birsey kalmamistir ki veresesi üzerine ödemesi vâcib olsun! -Yânî bu Sa'd ibn Ubâde'nin nezr ödemesine benzememektedir!- (Kastallânî).

[11] Sigâr suretiyle nikâh,mehirsiz olarak degismek suretiyle nikâh yapmaktir, ts-lâm'dan önce Arablar arasinda bu yolda kizlarini, kizkardeslerini veya akrabalarim mübadele etmek ve birinin kadinlik kiymeti (bid'i) öbürü Için mehr sayilarak ve ayrica bir mehr tesmiye etmeksizin nikâh etmek âdeti yürürlükte idi. Bu yolda mübadele sartiyle iki taraf, kadinin kadinlik kiymetini mehr bedeli sayarak nikâh akdi yapiyordu. Islâm'da bu nevi' nikâh akdi, kadinlik serefini alçalttigi ve birtakim haksizliklar dogurdugu için yasak edilmistir.

[12] Ve böylece kadinlardan herbirifie mehri misil vâcib olur. Ibn Battal söyle dedi: Ebû Hanîfe, sigâr nikâhi bir akiddir, mehri misil ile sahih olur dedi. Fesadi meh-rinden dolayi olan her nikâh,'Ebû Hanîfe'ye göre feshedilmez, mehri misille sahîh olur. Diger üç imâm, sigâr nikâhi bu hadîsin zahirine göre bâtildir, demislerdir.

[13] Imâm Zufer, muvakkat nikâhi caiz kilip sarti ilga etti, çünkü sart fâsiddir. Nikâh ise fâsid sartla bâtil olmaz... (Kastallânî).

[14] Mut'a nikâhinin Câhiliyet devrindeki nikâh sekillerinden biri oldugu, Nikâh Ki-tâbi'nda geçmisti. Mut'a nikâhi, muvakkat bir zaman için iki tarafin razi oldugu bir ücret mukaabilinde kadin kiralamaktir. Islâm devrinde ise bunun cevazi, yalniz harb ve cihâd zamanlarinda ve zaruret hâllerine tahsis edilmisti. Gazalarda gazilerin, siddetli kadin ihtiyâci tazyîkiyle büyük günâh olan zina fiilini islemelerini Önlemek için muvakkaten birkaç defa mut'a nikâhina ruhsat verilmis ve bir defasinda yasakhgi ilân edilmisti. En son Mekke fethinde ve Evtas'ta buna ruhsat verilmis ve akabinde yasaklanmisti. Veda Hacci'nda da yasakhgi te'yîd edilmistir. Mut'anin harâmliginda Sîa ve Râfizîler'den baska bütün mez-hebler ittifak etmislerdir. Siîler mut'a nikâhini yalniz harb ve cihâd zamanlarina da hasretmeyip, sulh ve hazar zamanlarinda da uygulamaktadirlar.. Tafsilât Nikâh Kitabi'nda geçti.

[15] Ebû Hanîfe'ye göre fesâd, butlani gerektirmez. Çünkü ondan sarti ilga etmek suretiyle islâh edilmesi ihtimâli vardir... (Kastallânî).

[16] Bu hadîsin bir rivayeti Sürb Kitâbi'nda da geçti, Müslim de Buyû'da getirmistir. Ibn Mâce: "Üç sey asla men' olunmaz: Su, ot, ates" metniyle rivayet etmistir. Yine Ibn Mâce: "Ihtiyâçtan fazla su men' edilmez, kuyu ile faydalanmaktan da kimse men' edilmez" suretinde rivayet etmistir.
Hadîsin îzâhi hakkinda Hattâbî söyle dedi: Bu hadîs, su kimse hakkinda gelmistir ki, o, Ölü bir arazîde bir kuyu kazar, ihya ve îmâr ederek kuyuya mâlik olur. Kuyunun yakininda da hayvanlarin otlagi olan bos bir arazî bulunur, Sayet kuyu sahibi, o bos arazîde otlayan koyunlarin kendi kuyusundan sulanmalarim men' edecek olursa, koyun sahibi için orada kalmak mümkün olmaz...

[17] Necs: Meta sahibi, müsteriye metâini medh ve vasfederken tervîc için bir kimse de sahibine muvafakat eylemek, yânî beraberce medh ve vasfeylemektir. Bir kavle göre, satin almak arzusu degilken, ziyâde bahâ ile satilmak için musanna' olmak üzere o metâ'a daha çok bahâ ile müsteri olmak ma'nâsinadir... (Kaamûs Ter.)
Alim satim islerine bu menfur sekillerden hangi suretle olursa olsun müdâhalenin çirkinligi besbellidir.
Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Bunun Hileler Kitâbi'na giris yönü, içinde baskalarina zarar vermek için bir nevi' hîle bulunmasidir. Bunun bir rivayeti de Buyû'da geçmisti.

[18] Çünkü dîn, nasihattir. Bunun bir rivayeti ve açiklamasi Buyu' Kitâbi'nda geçmisti.

[19] Su âyetlere isaret buyurulmaktadir: en-Nisâ: 2, 3, 6, 9, 10, 11.

[20] Hadîs en-Nisâ Tefsîri'nde birkaç yerde geçti ve açiklamalari da oralarda verildi.
Ibn Battal: Bu hadîste velînin, mehrinin en aziyle yetîm kizla evlenmesi caiz olmayacagina ve mehri hakkinda emsallerinin mehrine denk olmayan esya vermesi de caiz olmayacagina delîl vardir, demistir.
en-Nisâ: 3-4. âyeti tefsirinde Mucâhid söyle demistir: Bunun ma'nâsi, ye-r'imler hakkinda adalet yapamamaktan korkuyorsaniz, zinadan korkunuz da size halâl ve hos olan kadinlardan ikiser, üçer, dörder aliniz ki, harama düsmek tehlikesine ma'rûz olmayiniz...
Bu tefsir, büyük bir hakîkati içine almaktadir ki, yetîm haklan ve kadin haklari mefhûmu içinde zinadan koruma ma'nâsinin mühim bir esâs teskîl etti gini ve taaddüd-I zevcât müsâadesinin bu hikmet ile alâkadar oldugunu ve bunda fuhus ve zina sefaletlerine karsi esasli bir cidal bulundugunu gösterir... {Hakk Dîni, II, 1286).

[21] Yânî bu bir satis degildir, o bunu "Câriye öldü" demesiyle almistir. Bu zail olunca, hükmün aslina dönmesi vâcib olur (Aynî).

[22] Aynî söyle cevâb verdi: "Mal/ariniz üzerinize haramdir" sözünün ma'nâsi, aranizda rizâlasma bulunmadigi zaman haramdir, demektir, burada ise mâlikin gas-bedenden kiymeti almasiyle, bu nzâlasma bulunmustur.
Ikinciye de söyle cevâb verdi: Lügatte her gasbedene gadir denilmez, çünkü gadr, vefayi terktir. Gasb ise, birseyi kahren almaktir. Gâsibin "Câriye Öldü" demesi yalandir. Sonra mâlik, kiymeti ahp razi olmustur.

[23] Bu hadîsin bir rivayeti Cihâd'in sonlarinda geçmisti.

[24] Bunun bir rivayeti, Mezâlim'de ve Sehâdet'te geçti. Insâallah Ahkâm'da da gelecektir. Zimmî ve muâhedeli kimseler hakkindaki hüküm de böyledir. Müsli-min haksiz olarak lehine hüküm verilen seyi almamasi, zimmî ve muâhedeli kimselerin hakki da bir hükümle bir kimseye verildiginde ayni sekildedir.
Bu hadîste hâkimin hükmü, Allah'in ve Rasûlü'nün haram kildigi birseyi halâl kilmaz, halâl kildigi birseyi de haram kilmaz düstûru vardir.

[25] Çünkü Ebû Hanîfe rahimehullâhin mezhebi, hâkimin hükmü zahiren ve bâti-nen nafiz olur (Kastallânî).

[26] Hadîsin bir rivayeti Nikâh'ta, "Kizini, kiz istemedigi hâlde evlendirdigi zaman, kizin nikâhi merduddur bâbi"nda geçmisti.

[27] Sufyân ibn Uyeyne bu sözleriyle onun hadîsi mürsel olarak rivayet ettigini bildirmek istemektedir.

[28] Çünkü Ebû Hanîfe'ye göre hâkimin hükmü zahiren ve bâtmen geçerli olur. Mu-helleb söyle nakletti: Yüce Allah'in su "Kadinlari bosattiniz da iddetlerini bitirdiler mi, aralarinda mesru' bir suretle anlastiklari takdirde, artik kendilerini kocalarina nikâh etmelerine engel olmayin..." {el-Bakara: 232) kavlinden dolayi, âlimler dulun izninin alinmasinin vucûbunda ittifak etmislerdir. Bu nikâhin iki çift taraftan olan bir rizâ üzerine sabit olacagina delâlet etti. Peygamber (S) de dulun nikâhi için izin istemeyi emretti ve istemeden evlendirilen kadinin nikâhini da redd ve ibtâl eyledi. Imâm Ebû Hanîfe'nin görüsü ise, bunlarin hepsinden hâriçtir (Bunu Ibn Hâcer, Fethu'l-Bârî'de söyledi) (Kastallânî).

[29] Bunun bir rivayeti Nikâh'ta geçti,

[30] Iki sahidin bu hususta yalan söyledigini bilmekle beraber. Bunun zahiri, kiz se-hâdetten sonra bulûga ermis ve evlenmeye razi olmustur; yâhud da adam, kizin bulûga erdigine ve evlenmeye razi olduguna iki sâhid getirdi ve böylece evlenmis oldugunu kasdetmesi muhtemel olur. Bu da sehâdetin altinda dâhil olur. Fethu 'l-Bâri'de söyle dedi: Izin istemek, nikâhin sihhatinde bir sart degildir. Eger vâcib olsaydi, bu takdirde hâkim bu koca için yeniden bir akid in$â ederdi ve sahih olurdu. Bu Ebû Hanîfe'nin görüsüdür. O, Alî'den gelen bir eserle hüccet getirdi. Alî, iki sahidin seni evlendirdiler, demistir (Kastallânî).

[31] Peygamber'e inen seyle "Ey Peygamber, sen zevcelerinin hosnûdlugunu arayarak Allah'in sana halâl kildigi seyi niçin (kendine) haram ediyorsun?..." (ci-Tahrîm: i) âyetini kasdediyor. Çünkü Peygamber bal serbeti içtim deyince, bir daha onu içmem diye ahdetmisti.... Bir görüste, cariyesi Mâriye hakkinda onunla cinsî münâsebet yapmamaya yemîn edip, bunu Hafsa'ya gizlice söylemisti. O da bu sirri Âise'ye yaymisti. Bunun üzerine Kur'ân inmisti (Aynî).

[32]

et-Tahrîm Sûresi tefsirinde geçen bir rivayette, Rasûlullah'a bal serbeti ikram eden kadinin Zeyneb bintu Cahs oldugu rivayet edilmisti.

[33]
Ve Hafsa hakkindaki hîle ve tedbîrimin duyulmasini istemedim.
Hadîsin basliga uygunlugu "Vallahi muhakkak biz O'na bir hîle yapariz" sözünden alinir. Hadîsin bâzi rivayetleri Et'ime, Esribe, Tibb ve et-Talâk Ki-tâblari'nda geçti.
Eger Peygamber'in hîle yapilarak, kadinlari tarafindan eziyet edilmesi nasil caiz olur? dersen, buna söyle cevâb verildi: Bu, kadinlarin kiskançlik hususundaki tabîatlerinin geregindendir, Allah da onlarin bu tabîatlerinden olan kusurlarini affetmistir! (Kastallânî).

[34]
Basliga uygunlugu "Hastalik sizin bulundugunuz yerde vâki' otursa, oradan kaçmak için o yerden çikmayiniz" sözünden alinir. Bunun bir rivayeti Tibb'da geçmisti.

[35]
el-Muhelleb: Taundan kaçmak hususunda hîle yapmak, meselâ taundan kaçmaya niyet ettigi hâlde ticâret yâhud ziyaret için çikmak suretiyle olur, demistir.
Bunun bir rivayet Isrâîl ogullan'nin zikri'nde geçmisti.
Buradaki iki hadîsin birkaç rivayeti Müslim, Kitâbu's-Selâm'da geçmektedir: Müslim Ter., VII, 70-78 "2218-2219".

[36]
Cumhura göre zekâtin vucûbunu da düsürmüstür. Hibeden dönmek ise, ancak baba için olabilir. Buhârî Rasûlallah'in gelecek hadîsiyle hüccet getirdi.

[37]
Yânî biz mü'minler toplulugu için böyle kötü sifatla sifatlanma lâyik olmaz!.. Bunun bir rivayeti Hibe'de geçmisti.

[38]
Suf'a hakki, akara mahsûstur: Müslim'in ve Tahâvî'nin Câbir'den rivayet ettikleri bir hadîste, Rasûlullah (S): "Suf'a, ortaklardan herbirinin öbürüne ar-zetmeden satmak hakkini hâiz olmadigi bir tarla, bir arsa, bir ev, bir bahçe üzerindeki ortaklik hakkidir, kendisine teklif olunan ortak ya alir, yâhud almaz birakir" buyurmustur... Bunun bir rivayeti Buyû'da geçmisti.

[39]
Kastallânî söyle dedi: Ve o kendi sözüne muhalefet etti. Çünkü o, komsunun sufasi hakkinda "Komsu komsuya en hakli sefî'dir" hadîsiyle hüccet getirdi. Sonra da komsu olmayanin evde komsudan daha hakli sefi' olmasini gerektiren bir sözle suf ayi düsürmekte hîle yapti. Hâlbuki bunda sünnete aykiri bir-sey yoktur. Lâkin Hanefîler indinde meshur olan bu hüe, Ebû Yûsuf'a âiddi. Muhammed ibn Hasen'e gelince, o, bu hîle siddetli bir kerahet ile kerih olur. Çünkü bunda zarar vardir, bilhassa müsterî ile sefi' arasinda düsmanlik olup; ortagi ile zararlamr, demistir.
Aynîde söyle dedi: Ibtâl etmesi "Komsu için evin kalaninda suf a yoktur'* suretinde söylenmesindendir ve bu kelâmiyle kendi sözüne muhalefet etti. Ben dedim ki: Bunda asla tenakuz yoktur. Çünkü yüz paydan bir pay satin aldigi zaman, bu kimse evin mâlikine ortak olmustur. Sonra ondan geri kalani satin aldiginda, bu sahis suf aya komsudan daha hakli olur. Çünkü komsunun su faya hakk kazanmasi, ancak evin kendisinde ortaktan sonra olur... (Umdetu'l-Kaa-rî)

[40]
et-Tirmizî, el-Buhârî'den her iki tarikin sahîh oldugunu hikâye etmistir.

[41]
Bu suretle suf ayi düsürmesi, ancak hibenin sirf bir muâvaza olmayip, irse ben-zemesindendir.

[42]
Yânî küçük çocuga hibenin tahkikinde ve sartlarinin cereyaninda yemîn düsmez. "Küçük" kaydiyle kayidladi. Çünkü hibe, sayet büyük için olsaydi, üzerine yemîn vâcib olurdu. Böylece suf'ayi düsürmek hususunda onu küçüge tahsis etmek suretiyle hîle yapar... (Kastallânî).

[43]
Basliga uygunlugu "Su bana verilen hediyedir" sözünden alinir. Bu hadîsin bâzi rivayetleri Zekât, Hibe, Nuzûr Kitâblari'nda da geçmis ve açiklamalari oralarda verilmisti.

[44]
Yânî komsu komsuya (meselâ onu gözetip korumak ve ona sadaka vermek sû-retleriyle) onun yakinligina daha haklidir.
Bunun benzeri hadîs, yakinda geçti.

[45]
Bu ise açik bir tenakuzdur. Çünkü Ebû Hanîfe'de herkesle beraber olarak ümmet, saticinin istihkakta reddolunmayacagi üzerinde birlesmistir. Ayip sebebiyle redd de ancak kabzedilen seyde olur. Sefî' de böyledir. O da ancak müsterinin ödedigi bedelle ve saticidan kabzettigi seyle sefî' olur, akd ile degil. Bunu gelecek kavli ile isaret etti (Kastallânî).

[46]
Bu hadîsin bir rivayeti, Buyu1 Kitâbi'nin evvellerinde "îki alip-satici birbirlerine beyân ettikleri ve nasîhat ettikleri zaman bâbi"nda bir lâfiz ile geçmisti: Bu hârî unvan hâlinde ta'lîkaan Adda ibn Hâlid(R)'den RasûluIlah(S)'in bir mektubu zikrolunduguhu rivayet ediyor. Rasûlullah'm bir köle veya câriye satmasi üzerine yazdigi bu mektubunu, Buhârî çok kisa rivayet etmistir. Tirmizî'nin ri-. vâyeti, hadîsin sevk suretini de içine alarak daha genis oldugu için, onu tercüme ediyoruz: Abdulmecîd ibn Vehb söyle dedi: Adda ibn Hâlid (R):
Rasûlullah'in bana yazdigi bir kitabi var, onu sana okuyayim mi? dedi.
Ben de:
— Evet oku! dedim.
Ibn Hâlid bir mektûb çikardi. Söyle idi: "Bu vesika Adda ibn Hâlid ibni Hevde'nin, Muhammed Rasûlullah'tan bir köle veya câriye satin almasi üzerine yazilmistir. O köle veya cariyede ne hastalik, ne de ayip vardir, ne kaçmak ve hîlebâzhk bilir, ne defisk vefucûr, zina ve hirsizlik. Binâenaleyh bu akid bir müslümâmn öbür müslümâna satis ve alisidir" (Tecrîd Ter., VI, 450-451).

[47]
Bu hadîsin bir rivayeti yakinda geçmis ve bâzi açiklama orada verilmisti.